

Verrassingen zijn altijd mogelijk!

Voor reptielen is ons land behoorlijk goed onderzocht, maar afgelopen jaar bleek maar weer eens dat verrassingen mogelijk blijven. In Noord-Brabant werden van alle drie de daar voorkomende reptielensoorten interessante nieuwe vindplaatsen ontdekt.

Op deze hout-/plagselwallen werden al twee jaar na aanleg een gladde slang en levendbarende hagedissen gevonden, midden op voormalige landbouwgrond.

RS

Verrassend hazelwormproject

In Noord-Brabant bestond de indruk dat de hazelworm ruimer verspreid zou kunnen zijn. Een verspreidingsonderzoek moest daar meer inzicht in geven. Naast veldwerk, bestond dit vooral uit het zeer intensief bevragen van bewoners van deze regio via interviews, het aanschrijven van legio verenigingen met enige link met natuur en het genereren van veel media-aandacht, zowel online als in regionale kranten. Het eerste aandachtsgebied was West-Brabant ten westen van de lijn Alphen-Dongen. Hier waren sinds 1915 slechts 81 waarnemingen van hazelworm bekend. Het lukte om hier 194 waarnemingen aan toe te voegen; een toename van 240% ten opzichte van de ruim 100 jaar (!) hieraan voorafgaand. Het aantal kilometerhokken van waaruit hazelworm bekend is steeg van 33 naar 61, een toename van 85%. Als bijvangst werden binnen dit project enkele bijzondere waarnemingen gedaan

van gladde slang. Zo is op de Brabantse Wal een nieuw kilometerhok voor deze soort ontdekt en is een exemplaar op de Oude Buisse Heide gevonden. Daar was de soort sinds 2000 nog maar vier keer aangetroffen. Spectaculair was de ontdekking van de gladde slang op een klein heiderelict nabij Zundert, waar de soort nooit eerder was aangetoond. Maar liefst zes verschillende individuen werden daar gevonden!

Slangenspektakel nabij Zundert!

De bijzondere slangenvondsten tijdens het hazelwormonderzoek waren aanleiding om een verspreidingsonderzoek naar gladde slangen te starten in de omgeving Zundert, één van de vier leefgebieden in de provincie. Vrijwilligers monitoren al vele jaren het bolwerk in deze regio. In de omgeving liggen echter diverse heiderelicten waar geen (recente) waarnemingen van bekend waren. Gebruikmakend van reptielenplaten zijn alle heideterreinen onderzocht.

Verspreiding van de levendbarende hagedis in West-Brabant op kilometerhokniveau (2010-2023). Duidelijk zichtbaar zijn de nieuwe vondsten in de ecologische verbindingzone bij Drimmelen in het uiterste noorden.

Kunstmatige schuilplaatsen, zoals damwandplaten en tapijttegels, zijn onmisbaar bij onderzoek naar hazelworm en gladde slang.

Hazelworm.

Op diverse rasterpalen in Drimmelen waren levendbarende hagedissen aanwezig.

In maar liefst zes terreinen is de gladde slang gevonden; in vier daarvan was de soort nog nooit eerder gezien. Heugelijk is de vondst van gladde slang en ook twee levendbarende hagedissen op voormalige landbouwgrond. Natuurmonumenten heeft hier de afgelopen tien jaar aan natuurontwikkeling gewerkt, waardoor de landschappelijke connectiviteit is verbeterd. Hierbij is akkerland tussen enkele heidesnippers omgevormd naar heide en schraal grasland. Om deze zone voor de gladde slang en levendbarende hagedis een extra impuls te geven, én al op korte termijn geschikt te maken, is hier een lint van hout-/plagselwallen aangelegd. De wallen vormen structuurrijke, poreuze elementen binnen een open terrein. Juist hierop werden beide soorten waargenomen.

Levendbarende hagedissen bijna in de Biesbosch

Het derde Brabantse reptiel, de levendbarende hagedis, kent een ruime verspreiding. In 2022 werd echter door een stagiaire van waterschap Brabantse Delta een wel heel bijzondere vondst gedaan: een levendbarende hagedis in een verbindingzone langs een spoorlijn door de weilanden bij Drimmelen, bijna in de Biesbosch. Deze plek ligt ruim acht kilometer verwijderd van de meest nabije vindplaatsen in meer gebruikelijke habitats op de zandgronden. RAVON deed in 2023 gericht onderzoek. Vrijwel op het gehele onderzochte traject zijn levendbarende hagedissen waargenomen. Dat betekende vier nieuwe kilometerhokken en een nieuw uurhok voor deze soort. Op één dag werden maar liefst 31 dieren geteld, waaronder veel juvenielen en ook subadulten. Het is bijzonder dat er nog een nieuwe populatie wordt ontdekt, op ruime afstand van bekende populaties.

Zoekt en gij zult vinden!

Deze resultaten laten opnieuw zien dat de gladde slang en hazelworm lang onder de radar kunnen blijven. Gerichte inventarisaties en ook navraag bij omwonenden, kan veel nieuwe informatie opleveren. Bij levendbarende hagedissen is al vaker gebleken dat niet alleen heide en bosranden leefgebied vormen, maar ook ruigten en bermen. Dat bleek ook hier het geval. De vondsten geven aanleiding tot vervolgonderzoek en gerichte beheeradviezen.

Deze onderzoeken zijn mogelijk gemaakt door provincie Noord-Brabant (hazelworm en gladde slang) en waterschap Brabantse Delta (levendbarende hagedis). Het hazelwormproject is samen met Ecologica BV uitgevoerd.